

**HUGO BALL:
BIZANTINSKO
KRŠČANSTVO
PREVOD: ALFRED
LESKOVEC. SPREMNA
BESEDA: TADEJ RIFEL
LJUBLJANA: KUD LOGOS
2016, 288 STR.**

Med naključnim vsakodnevним pregledovanjem bolj ali manj aktualnih in pomembnih novic mi je pred kratkim v oči padla humorna fotografija, kjer mlad urejen moški premišljuje o nekdanji slavi in osvoboditvi mogočne patriarhalne Bazilike svete Božje modrosti (*Hagia sophia*) v Konstantinoplu – kasneje mošeja, danes spremenjena v muzej – in si misli "Deus vult!"

Fotografija na zanimiv način izraža sodobno težnjo zahodnjakov, ki simpatizirajo z vzhodnim krščanstvom, težnjo po tem, da bi Bizanc

oživel nekdanji blišč in pomen. Prikazuje nekakšne svetobežne tendence zahodnega krščanstva, ki mestoma z nekakšno idealizirajočo podobo svoj pogled nekritično upira *Ad orientem* (db.), kjer naj bi krščanstvo še vedno ohranjalo tisto pravo, resnično duhovno moč. Morda ta fotomontaža na zanimiv način izraža "krščanski orientalizem"; zahodnjaško oziranje proti Vzhodu, v čemer išče rešitev za svojo (duhovno) šibkost.

Na prefinjen način se v ta širši kontekst vpenja tudi knjiga *Bizantinsko krščanstvo*, ki je prvič sicer izšla v nemščini leta 1923, pred kratkim pa je v našem jeziku obogatila tudi slovenski knjižni trg. Morda ravno omenjeni časovni obdobji povezuje več skupnega, kot bi si mislili na prvi pogled.

Avtor knjige je Hugo Ball (1886–1927), nemški pesnik in eden izmed vodilnih v dadaističnem umetnostnem gibanju. Skozi vse življenje je na različne načine iskal t. i. "neposredno izkušnjo". Preko anarhizma, psihoanalize, nemške novoveške filozofije je v zrelih letih začel poglabljati globoko krščansko zaznamovanost njegove osebe, ki svoj celovit odgovor najde v mističnem izkustvu presežnosti.

Kot je zatrdil njegov najboljši prijatelj Hermann Hesse, je Ball s knjigo *Bizantinsko krščanstvo* dosegel svoj vrhunec. To svojo bogoiskateljestvo, če sledimo

shemi, ki jo je dr. Tadej Rifel predložil v jedrnat, a izjemni spremni besedi, izrazi preko treh različnih podob, ki v stilu podnaslova knjige – *Življenje treh svetnikov* – prikazujejo tri velike osebnosti zgodnjega krščanskega Vzhoda: meniha, duhovnika in angela.

Če je kdo ob naslovu knjige pomislil na koherentno, sistematično in analitično zgodovinsko-teološko monografijo o bizantinskem delu krščanstva, ga že oblika knjige takoj prepriča, da ima opravka z nečim bolj osebnim, pristnim, poetičnim. Trodelna struktura knjige razkriva tri obličja krščanske tradicije, ki so Balla nagovorila in mu predstavljala miselni izziv ter izhodišča. Preko pripovedovanja osebnih zgodb, ki jih predstavlja dokaj verno in objektivno, in preko diskurza z njihovimi deli, se odstira globoka mistična pot avtorjevega duhovnega iskanja, in pot, ki bralca z očarljivo privlačnostjo neustavljivo vabi, da tudi sam ubere lastno smer pri iskanju Boga.

V simbolu meniha, ki predstavlja asketsko očiščevanje, Ball preko klasičnega dela *Rajska lestev* (*Scala paradisi*) najprej orisuje Janeza Klimaka (*Lestvičnika*) iz 6. oz. 7. stol. po Kr. Klimakov asketski zgled ga fascinira: "Ne, asket ni truplo. Njegovi čuti niso 'ugasnili'. Kdor o Gospodovi postavi meditira celo v spanju, kdor z njo napolni vse podobe in oblike, ni niti najmanj mrtev. Nasprotno, je

še kako živ, je najbolj živ med vsemi. Prav tako ni res, da so njegovi čuti zgolj ukročeni, zgolj ohromljeni in izključeni, zgolj podjarmljeni in uspavani, temveč so, nasprotno, osvobojeni, izostreni, očiščeni, prosto in zbrano usmerjeni v cilj, v skrito Enost, ki ne umre, ki nadživi vse temačno in hrani vsa bitja, v edino Nujno, v blago Neukrotljivo, v Boga."

Drugi simbol je duhovnik, ki predstavlja razsvetljenje, kar Ball prikaže v osebi Dionizija Areopagita, stebra krščanske (apofatične) mistike iz 5. oz. 6. stol. po Kr. Ball se preko njegovih del, ki jih pozna do najmanjše podrobnosti, spreha po miselnih širjavah vse "od Aten do Jeruzalema, od Perzije do Egipta", od Prokla do Mojzesa, od gnostikov in Plotina do Pavla in Klemena Aleksandrijskega. Skozi vsa ta prepletena polja se Ballu "v prekipevajoči vznesenosti, skladno z neizčrpno veličino Boga, razpira onostranstvo, h kateremu teži vse človeško hrepenenje. Vse bitnosti stremijo k neposrednemu nesnovnemu izkustvu in ta svoj cilj dojemajo z dovršeno ljubeznijo. V tem izkustvu oči, ki zrejo Boga, same postanejo božanske. Življenje privzame

Božji pečat in sledi Božjim normam. Preprostost in svoboda, svoboda in Božanstvo so eno."

Tretji del knjige pa je zasnovan okoli simbola angela v osebi Simeona Stilita iz 4. in 5. stol. po Kr., ki ga Ball zaznamuje kot dopolnitev mistične poti. Preko njegovega ekscesa duhovnega pomena življenja na vrhu stebra za namen ločenosti od sveta, se izraža t. i. "Božji jezik", ki šokira in izziva. "Simeon je prvi stilit. Izmika se vsaki razlagi. Osamljen stoji v Parakletovem občestvu. Ni se ga mogoče niti dotakniti niti ga doseči. To je skrivnost vznemirljivega učinka, ki ga je imel na svoje sodobnike. Pogosto so ga posnemali. Pravzaprav je ostal tudi zadnji stilit." *Angelicam vitam transegit*. "Njegova izvirnost ne izhaja iz domisleka, ki se ga krčevito oklepa, temveč iz zapletanja v Božjo besedo."

Tako "zapletanje" z besedo Boga, ki nagovarja, ter s podobami iz vzhodnega krščanskega izročila, se je očitno v dobri meri dogodilo tudi Ballu. Njegovo *Bizantinsko krščanstvo* je knjiga, ki preplete tudi naše življenje z vznemirjajočim Božjim Duhom, saj nas sama

po sebi vodi v "prizorišče Božje dejavnosti". Organski preplet literarnega in patrističnega, hagiografskega in teološkega, mističnega in filozofskega diskurza napravlja knjigo za izjemno delo, ki lahko postane osvežujoč studenec za – včasih utrujenega – zahodnega krščanskega bralca.

V tej luči tudi izhodiščna provokacija o t. i. *krščanskem orientizmu* dobi svoj pravi odgovor. *Revival* zanimanja za vzhodno krščansko dediščino, ki ga lahko zapazimo v 20. stoletju na Zahodu znotraj različnih krščanskih Cerkva (npr. *neopatristična sinteza*, *ressourcement*, *paleo-orthodoxy* ...), prinaša odkrivanje in spoznavanje izjemnih duhovnih biserov, dolgo pokritih s prahom nerazumevanja, cerkvene needinosti, zaverovanosti v lasten prav ipd. Vsekakor se v ta kontekst z izjemno svežino in nagovornjivostjo umešča tudi Ballova knjiga. Priporočam jo (krščanskim) bralcem, ki hrepenijo po svežem izviru duhovnosti. Bizantinsko krščanstvo lahko nazaj osvojimo tudi na drugačen, bolj miroljuben in duhoven način.

Jan Dominik Bogataj